

Bitva u Zborova

Oslavy bitvy u Zborova v roce 1917, kde se vyznamenali čeští legionáři, se stala jednou z tradic první republiky. Tato stať zachycuje proměny události v legendu, tak jak se to později stalo i s bitvou u Buzuluku, která v komunistické ikonografii nahradila Zborov.

Prosinec 1919, Čeněk Hajda rodičům

... V té době se začalo agitovat za vytvoření československého pluku. Zpočátku jsem pro to nebyl, poněvadž to vypadalo jako bychom se báli jít na frontu, ale chování srbských důstojníků k nám se tak zhoršilo, že jsem po svolení srbského velitelství byl převeden v únoru 1917 do služby Československé střelecké brigády, která stála okolo Sarn. Stal jsem se velitelem českého výzvědného oddílu, který byl přidělen k ruské armádě. S touto jednotkou jsem provedl výcvik dle svého vlastního plánu, což se mi později velmi hodilo, jak při výzvědných akcích, tak i v bitvě u Zborova. Tam jsem byl vyznamenán a jmenován velitelem brigády.

V noci na 22. června 1917 jsme u Zborova od Rusů přejali zákopy o celkové délce šest verst (sto vojínů na kilometr fronty). Byly napůl zasypané, zemljanky znečištěné a okolí pokálené. Vojákům dalo mnoho práce uvést je do obyvatelného stavu. Při tom velitelé trnuli, dodají-li nám Rusové střelivo a munici. Obavy se ukázaly být oprávněné, protože nám munici sice poslali, ruští vojáci ji však raději zakopali, než by nám ji dali. Takovou nedůvěru vůči nám rozdmýchali bolševici. Naši vojáci však munici včas našli a vykopali. Čekali jsme na povel k útoku, ale ten stále nepřicházel. Naši vojáci během čekání přicházeli stále více do styku s ruskými vojáky, viděli jak vypadá jejich bojová morálka a velmi zneklidněli. Jedna četa si krátila čekání domáckou výrobou bojové standarty, kterou pak rozjařeně přijala celá rota a byl metán los o to, kdo ji ponese do boje.

Na poradě velení byla nakonec dohodnuta resoluce k profesoru Masarykovi s žádostí o stažení české brigády z bojů, neboť její podpora ze strany ruské armády byla tak malá, že hrozilo její bezúčelné vybití. Žádali jsme proto o převod k vojskům spojenců do Francie a chtěli jsme se účastnit bojů na západní frontě. Resoluce nakonec odeslána nebyla, protože jsme v zápětí (v noci na 2. července) dostali povel k útoku.

Obdrželi jsme rozkaz útočit ve čtyřech vlnách, což byl nesmysl pro malý počet našich vojáků. Proto jsem navrhl, aby byly vytvořeny nevelké skupiny, kteří mají rychle proniknouti do nepřátelských postavení a českým či německým pokřikem a poplašnými zprávami dezorientovati nepřítele a přimět jej k ústupu. Útok ve skupinkách místo v rojnici měl také znesnadnit zaměření nepřátelské dělostřelecké palby. Skupinky jsme utvořili po 8 vojácích, tak jak spolu spali v chatkách a cestovali v těpluškách. Zopakoval jsem systém, který se mi osvědčil při výcviku rozvědčků.

Hned dopoledne pronikly oddíly kpt. Gajdy do nepřátelských pozic, ale z pozorovatelný bylo vidět, že levé křídlo je labilní a vojáci pobíhají sem tam, někteří se dokonce vracejí. Rychle jsem přeběhl svou část zákopů, kde sloužili mí bývalí rozvědčíci a vyslal jsem je, aby na svém úseku zajali, odzbrojili nebo zlikvidovali polní stráž, spojovacími zákopy pronikli do nepřátelského postavení a napadli osádku zezadu, protože zepředu ji dostatečně poutá útok.

Sám jsem vyrazil z předsunuté hlídky, přeskákal jsem drátěné překážky a po překonání stráže skočil do nehlídaného zákopu. Přerezal jsem telefonní vedení a pak jsem se sešel se svými úderníky. Pronikli jsme až do třetí linie zákopů a zezadu jsme se s hurónským řevem vrhli na nepřítele. Výsledek byl překvapivý. Většina se okamžitě vzdala a mezi nimi mnoho

Čechů, hlavně Jihočechů. Část z nich si strhala insignie a v rakouských uniformách dále bojovala na naší straně. Tak jsme poměrně rychle vyčistili zákopy před našimi jednotkami, jejichž postup zarazilo až kulometné hnízdo obsluhované Čechy. To jsme také zlikvidovali, bylo však nutno všechny postřílet. Průlom fronty jsme pak rozšiřovali jižním směrem. Pomohli jsme ještě Finům vniknouti do nepřátelských zákopů a pak jsme se vrátili do původního úseku.

Ve čtvrté linii zákopů jsme narazili na dělostřeleckou baterii, kterou jsme napadli z boku. Dělostřelci nestačili již otočiti děla, aby se bránili kartáči, a prchli nejbližším spojovacím zákopem. Bratr šikovatel Bárta nelenil a ihned s bratry otočil alespoň jedno dělo a vyslal několik ran za ustupujícími. V poledne jsme dobyli v celém svém úseku poslední linii nepřátelských zákopů a tím pro nás bitva u Zborova skončila. Celá československá brigáda zajala 6000 nepřátelských vojáků a ukořistila mnoho materiálu. Při tom ztratila 190 mužů a 700 bylo zraněno.

Toto vítězství mělo význam spíše politický, než strategický, protože ruským velením nakonec nebylo řádně využito

Červen 1936, Výňatek z přednášky Čenka Hajdy o bitvě u Zborova

Bylo to na Bílé Hoře, kdy naposledy vlály nad českými pluky národní prapory. Jak bylo možno, že vojny husitskými po celém světě proslavený státi český dal se během třicetileté války téměř cele vymazati z mapy svobodných států?

Ve světové válce jsme znovu vztyčili prapory národních barev do boje proti Němcům, našemu odvěkému nepříteli...Vojáci naši, kteří se sjeli z různých částí fronty ke Zborovu, byli plni bojového nadšení, které však nacházelo odezvy jen u kozáků. Za zpěvu písní pak obsadili přidělený jim úsek zákopů.

Celá brigáda se pak účastnila pohřbu těch, kteří s úsměvem na rtech padli za ideu samostatnosti. Cítili jsme k nim nezměrnou lásku a úctu, neboť oni svou krví oslavili po celém světě jméno československého vojína, dědice husitských tradic.

Červenec 1936, deník Aloise Kiliana

Švagr mi poslal svůj projev k vojákům při příležitosti výročí Zborova. Prý se s tím hrozně nadřel. Já bych tu světovou válku z veřejných projevů snad ani nepoznal. Mrtví s úsměvem na rtech. Taková blbost. Byli snad dobrovolně mrtví? Četl jsem dokonce článek, který popisuje, jak se u Zborova setkal otec na rakouské straně se synem na straně Ruské. Otec dal nejdřív synovi facku, že na něj střílel a pak si padl do náručí. Vztekal jsem se, když jsem to četl. Přetahoval se ve mně smích a pláč. Vždyť jsem tak mohl potkat bratra Arneho. A jaký to byl šok, když jsem po válce zjistil, že i v bitvě na Montellu, kde jsme tolik strádali, bojovali na italské straně čeští legionáři! Nechápu jaký smysl dějin v tom může někdo vidět.

Stejně se ví, že v noci před bitvou u Zborova spadl nějaký ožralý Fin do rakouských zákopů a při výslechu řekl přítomným Jihočechům, že proti nim budou útočit čeští legionáři.

Červenec 1937, Alo píše spolužákovi

Milý kolego,

posílám uctivé pozdravení z rodinné dovolené a drobný příspěvek k naší debatě o oslavách Zborova. Jak tak tato památná událost schází z živé paměti, stále méně mi vadí

bezmyšlenkovité blábolení o úsměvech padlých a husitské tradici. Letos ovšem dostalo mé mudrování nový směr v obci Kuřimi, ležící v přívětivé krajině nedaleko města Brna. Byv pozván coby vzdělavatel zdejším Sokolem, zúčastnil jsem se svrchu zmíněných oslav, které se konaly na vrchu po staletí známém jako Cimperk, pod dojmem nových tradic však přejmenovaném na Zborov. Svátek s velikým ohněm býval věnován památce Jana Husa a od války je obohacen o upomínku Zborova. Sokolové říkají, že jdou na Zborov pálit Husa.

Při západu slunce jsme vystoupili na vrch s malebným rozhledem a před zapálením ohně měl starosta řeč, v jejímž závěru poprosil o dobré počasí o žních. Naplnila mne posvátná úcta ke schopnostem lidového synkretismu. Dopadneme jako věrozvěstové. Skrze naše nové svátky vždy znovu proroste obřadní tanec slunovratu a slovanský kult plodnosti či keltský belthine.

Tvůj Al.

Červenec 1968, Alův deník

Pomáhal jsem dnes Máše dělat pořadatelskou službu na Medlánském kopci zvaném Medlaňák, kde Sokol Královo Pole, nyní Spartak Královopolská Brno, spolu s obnoveným skautem, uspořádal okresní kolo Zborovského běhu branné zdatnosti. Nálada byla velmi přívětivá a den skončil tanečním večírkem v sokolovně. U stolu pro význačné hosty se objevily legionářské uniformy, uniformy anglických letců, slovácké, skautské a sokolské kroje. Sekretář obvodního výboru strany zahájil řečí o demokratických tradicích socialistického státu, do kterých samou benevolencí málem zahrnul i Radegastovy žrece. Jisté politické uvolnění je viditelné všude.

Myslel jsem na to, jak se v poklidné mírové atmosféře kupí symboly různých svátků, jak jsem to kdysi viděl v Kninících, kdy u vatry připomínající bitvu u Zborova a církevního reformátora Husa, žádal starosta bohy o dobré počasí při žních. Teď se přidají angličtí letci, Marx a Engels a možná ještě Tyrš, a naši potomci se již budou domnívat, že to jsou jména slunečních heroů, které si připomínáme při slunovratu. Jistý vzpomínkový sentiment nastoupil na místo vlastenecké nadšenosti. V podivném rozpoložení jsem prohlížel expozici historického klubu vojenské techniky nerozlišující příliš výstroj první a druhé války. Člověk měl pocit, že u Zborova bojovali legionáři s Američany proti nacistům. Pánbůh se Zborovem, Zborov s námi. Amen.